

de betekenis
aan 't groeien
zijn vijanden.
1924 zelf van
pen dilemma-
onder geleiden
punt in het
atlek en niet-
ongeluk, niet
ik in de ver-

God afhan-
wil, en al die
eloof er geen
gouden heb-
os zouden lig-
e meer geduld
raag, hoe een
eert.
ch spreekt, en
dele" niet zal
Canada rustig
haastig mis-
K. S.

SCHETSEN

nt den naam
eft hier den
rd „ëglise“).
nent doorloo-
" wordt ge-
verp van ons

is er ook bij
a het Nieuwe
te zien met

ij den samen-
ieuwe Testa-
vertaling van
m naam van

rm „ekklesia“
ij is daar de
jahal" dat het
ng" aanduidt.
„gemeente“,
9:10, 10:4,
Micha 2:5.
chrijving van
an deze arti-
krijk Gods.
: welke is in
in het woord
in de Griek-
n onder haar
genkomen?
t van belang
ereld van de
ment de term
ook in „pro-
a huls-, tuin-
bepalingen in
zijn speciale

term „ekkli-
stad-staat (de
rgers van den
i bijeengeroe-
i hen, die het
het volk van
„ekklesia“, de
onden rechts-
iet voltrekken
i de burgers

an den term
ding van zulk
t het Nieuwe
t de term als

chen van zijn
l op hun soil-
ze georgani-
king, weet hij
bewerken, dat
n als één man

d bijeen (vgl.
ng" gehouden
heeft hier den

ze ook bijeen-
uiten de zaak
taris der stad,
kwestie even-
nt te worden.
et hart heeft.
", in een of-
ksvergadering

de Grieksch-
volksvergade-
van het Oude
angewend bij
thal Jahweh".

Het woord „ekklesia“ heeft dus met andere beken-
de Schriftuurlijke begrippen gemeen, dat het in het
gewone, dagelijksche leven gebruikt werd. Evenals de
woorden, die aangeven „volk“, „koninkrijk“ en „staat“
wordt daarom ook de term „ekklesia“ als „volksver-
gadering“ in de Schriften nader bepaald door toe-
voegingen, die het geheel eigen karakter van deze
grootheid aangeven. Israël is het volk Gods. De
volksvergadering van Israël is de „qahal Jahweh“,
de „vergadering des Heeren“. De God des verbonds
is Degene, Die deze vergadering heeft bijeengebracht.
Hij is de Samenroepende, vgl. Deut. 23:2 e.v., Num.
16:3, 20:4, 1 Kron. 28:8, Neh. 13:1, Micha 2:5
e.a. De vergadering van het geheel van de stammen
Israëls is de vergadering van het volk Gods, Richt.
20:2. De „kerk“ („ekklesia“) is de volksvergadering
in Zijn koninkrijk. Deze verhouding tusschen den
Heere en het volk Israël is door God geproclameerd
en vastgelegd bij den Sinaï. De dag der verbondslui-
ting bij den berg der wetgeving was „de dag der ver-
gadering“, de dag van de „ekklesia“. Was het niet de
dag, waarop de Heere Zijn koningschap over Israël
als het volk van het verbond uitriep en waarop Israël
zijn stempel ontving als „priesterlijk koninkrijk“?

Reeds in Egypte was de komende Godsregering
aan Mozes en door hem aan het volk Israël aan-
gekondigd (Exod. 6:5-8). „Van nu aan zal God
niet slechts met de Israëlieten als personen, indivi-
duën, maar met Israël als volk in verbinding treden:
de Almachtige, de Heere, wordt koning en de
proclamatie van dat koningschap komt, na den uit-
tocht, bij den Sinaï in Hoofdst. 19 vlg. (Gispén, K. V.
Exodus, pag. 72).

Reeds door de wonderen bij den uittocht en bij de
Schelfzee had God Zijn koningschap getoond (Exod.
15:18).

Maar eerst bij den Sinaï kondigt de Heere de the-
ocratie over Israël af. Pas bij den berg der wetgeving
verklaart God, dat het volk, indien het Zijn verbond
bewaart, Zijn eigendom zal zijn uit al de volken der
aarde (Exod. 19:5, vgl. Deut. 4:20, 7:6, 10:14
e.v., 14:2, 26:18, 28:9).

Dan legt de Heere Zijn koningschap uit over het
huis van Jacob, de zonen van Israël. Bileam, de pro-
feet tegen wil en dank, moet het nu straks van Israël
getuigen: „De Heere Zijn God is bij hem, konings-
jubel is onder hem!“ (Num. 23:21, vert. Noordrij).

De dag van den Sinaï was dus de dag van het kon-
inkrijk Gods. En daarom was het tevens de dag van
de „qahal“, de dag van de „ekklesia“ (Deut. 5:22,
9:10, 10:4, 18:16). Had God niet Zijn koningschap
in Jesjoeroen aanvaard, toen de leiders van het volk
vergaderd waren samen met de stammen Israëls
(Deut. 33:5)?

Toen hij den Sinaï de „qahal“ van Israël bijeen-
gebracht was, heeft God geproclameerd: „Gij zult
mij een koninkrijk van priesters zijn en een heilig
volk“ (Exod. 19:6). Daarin werd die „gemeente“
gestempeld als „volksvergadering“ van het koninkrijk
der hemelen.

Israël, bij den berg der wetgeving vergaderd, werd
door den God des verbonds, Die Zijn theocratie over
dit volk proclameerde, gemaakt tot „kerk“, „vergade-
ring van de burgers van Zijn rijk“.

Zoo zien wij, dat de definitie van de kerk als de
volksvergadering van het koninkrijk Gods op de
Schriften van het oude verbond is gefundeerd. Een
volgend maal willen wij aantoonen, hoe zij ook met
de Schriften van het nieuwe verbond geheel in over-
eenstemming is.

Amsterdam, J. FABER.

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

Uit den schat van het verleden

I.

Een bad in de historie werkt altijd verhelderend en
verfrisschend. Het kan ons eenzijdig leeren, dat er
niets nieuws is onder de zon; dat allerlei problemen,
waarvoor wij tegenwoordig staan, ook in vroeger tijd
zich hebben voorgedaan, zij het in eenigszins anderen
vorm en onder eenigszins andere omstandigheden. En
anderzijds kan het ons doen verstaan, dat wij veels-
zins afgeleden zijn, vergetende de schriftuurlijke ant-
woorden, die het voorgeslacht gegeven heeft op vra-
gen, soortgelijk aan die waarvoor wij ons zien geplaatst.

Bij de voorbereiding van een referaat voor twee
jeugdcongressen kwam ik merkwaardige dingen tegen
die het m.i. waard zijn om aan de vergetelheid te wor-
den ontruk en in brederen kring bekendheid te ge-
nieten.

Ten deele is wat hier volgen gaat een aanvulling
van het vierde hoofdstuk van „Kracht en doel der
Politiek“. In dit hoofdstuk wordt door de schrijvers
(redactie: C. Veenhof en A. Zijlstra) betoogd en met
een keur van aanhalingen bewezen, hoe de vader der
anti-revolutionaire partij, Groen van Prinsterer, ge-
worsteld heeft tegen de revolutie, niet alleen in den
staat, maar ook in de kerk. Van de zijde der A.R.
partij is het zoo voorgesteld, dat Groen alleen maar
het pleit voor de Afscheidenen gevoerd heeft, voor-
zoover de tegen hem getroffen maatregelen in strijd
waren met het staatsrecht. Vandaar Groen's pleit-
memorie; De Maatregelen tegen de Afscheidenen

PSALM 9: 8-15

(vertaling N.B.G.)

Maar eeuwig houdt de HEER' zijn zetel,
Zijn rechterstoel heeft Hij gezet.
Gerechtigheid zal d'aard' verlichten,
de natien rechtmatig richten.

Zoo is de HEER' in tijd van nood
een burcht voor elk, die tot Hem vloot
Op U zal wie U kent vertrouwen,
nooit zijn z' alleen, die op U bouwen.

Psalmzingt Hem, die op Sion woont,
verdrukt zich een burcht betoont
en hen met gunst zal overliden.
Verkondt de volken al zijn daden.

Wees mij genadig, o mijn HEER',
en zie op mijn ellende neer,
waarmede mij mijn haters treffen.
Wil m' uit de poort des doods verheffen.

Dan loof ik U in Sions poort,
'k juich van uw heil, dat elk mij hoort.
'k zal mijn geloften u betalen,*
Uw groote daden dan verhalen.

*) Ps. 76:12.

A. v. B.

aan het Staatsrecht getoetst. En, zoo zegt dan de lei-
der der A.R. partij, wanneer in verband met de ker-
kelijke gebeurtenissen van 1944 weer van Overheids-
wege dergelijke maatregelen getroffen waren, dan zou
de A.R. partij niet in gebreke gebleven zijn zich daar-
tegen te keeren.¹⁾

De schrijvers hebben daartegenover geargumenteerd
aangevoerd, dat Groen's „Strijd voor kerkherstel“ veel
breder en, wat meer zegt, veel dieper was; dat Groen
denzelfde revolutiegeest heeft onderkend in kerk en
staat en den strijd tegen dien eenen revolutiegeest heeft
gevoerd; dat Groen, die het vrije Nederland zag als
voortgekomen uit de reformatie der kerk, ook voor
de 19de eeuw heil voor Nederland verwachtte van
nieuwen wederker der kerk tot het Woord des Heeren.
Zoo schrijft hij in zijn „Nederlandsche Gedachten“
(2de serie, dl I, blz. 100):

„Vrijmaking van de Hervormde Kerk“. — Een onder-
werp, voor wie haar levenskracht, in den bloeitijd van
ons land, kent en waardeert, behartigenswaard; ook
met het oog op de lessen, die 17 November 1813 ons
geeft, en op de zware tijden, die wij te gemoet gaan.
Die vrijmaking zou te gelijk bewijs en middel zijn
eener geloofsherleving, waarin steunsel en waarborg
ligt van zedelijke volkskracht“.

Op blz. 115 lezen we:

„Reeds bij den aanvang dezer Nederlandsche Gedach-
ten heb ik mij beijverd de aandacht te vestigen op
schoolwetherizing en vrijmaking van de Hervormde
Kerk.“

Nevens dergelijke schoolwetherizing, vrijmaking van
de Kerk. Nevens, Neen, dit is onjuist. Boven elke an-
dere kwestie emancipatie van de Hervormde Kerk“.

Op pag. 127 volgt:

„Alleen in de herleving der Hervormde Kerk ligt
tegen Liberalisme en Ultramontanisme (d.i. Rome, B.
J.) genoegzame kracht. Alleen in de belijdenis, gelijk
ze door het bloed van vele martelaren was bezegeld,
eer ze in symbolische Schriften opgetekend werd. Al-
leen in de kruisbanier. Alleen in de offerande eenmaal
op Golgotha volbragt“.

De kracht om den strijd te voeren tegen het Libe-
ralisme en tegen Rome wordt door Groen dus niet
gezocht in de vereeniging-in-één-partij van een zoo
groot mogelijk aantal „protestanten“, maar in refor-
matie der kerk.

Duidelijk blijkt uit de gegeven citaten, dat Groen
de kerk ziet staan in het centrum van het christelijk
leven.

Niet minder blijkt dat uit zijn instemming met een
uitspraak van Wormser (in: De onkerkelijke rigting,
die zich bij vele geloovigen openbaart):

„Ik moet..... erkennen, dat de glans der tegenwoor-
dige opgewektheid (de Réveil, B. J.) zoo zij bij hare
christelijke rigting niet tevens een kerkelijk karakter
aanneemt, niet in staat is voor mij de donkerheid te
bedekken van de toekomst, die Kerk en Christendom
beiden in ons vaderland ook door haar tegemoet gaan“.

Groen teekent hierbij aan:

„Ook door haar. Wellicht is die voorspelling, meer nog
en spoediger, dan Wormser toen mogelijk geacht zou
hebben, vervuld“.

De laatste twee aanhalingen werden geciteerd uit
Mr D. P. D. Fabius: Kerkelijk leven (Am-
sterdam 1918), een juweel van een boekje, waarin
duidelijk en scherp de betekenis van de kerk voor
het gansche christelijk leven naar voren wordt ge-
bracht. We zullen er nog op terugkomen.

Daar is nog een andere markante uitspraak van
Wormser, welke in dezelfde richting wijst. In 1857,

¹⁾ Hetgeen intusschen een liberale partij op grond
van haar vrijheidsbeginsel, wel beleden maar niet altoos
betracht trouwens, evengoed zou kunnen doen.

twee jaren na de staking van de uitgave van De Ne-
derland, Groen van Prinsterer's dagblad (stopgezet
wegens gebrek aan belangstelling in eigen kring)
schrijft Wormser aan Groen, in verband met een op
te richten maand- of weekblad:

„We hebben steeds gezien, dat, die niet e... in
rond aan de Gereformeerde belijdenis vasthield...
de goede zaak later hinderlijk en nadeelig werden. Dus
de Gereformeerde Belijdenis in top, in den geest van
De Nederlander“.

Groen antwoordt hierop:

„Ik dank u zeer voor den brief van 27 Augustus.
In de meeste uwer bezwaren deel ik. Ook beaam ik
volkomen: de Gereformeerde belijdenis in top, in den
geest van De Nederlander, tegen de ethisch-iranische
rigting van 1856 en 1857“.

Kort daarna komt Groen nog eens op dit punt
terug:

„Onze hoofdgedachte is m.i. dezelfde. De belijdenis
der Hervormde Kerk (in den geest van De Nederlan-
der en tegenover den geest, zoo wel van velen, die zich
bij uitnemendheid orthodoxen noemen als van de Unio-
nisten) moet het steunpunt zijn“.

Fabius, uit wiens Beginseelen en Eischen
(Leiden 1903) deze aanhalingen genomen zijn, con-
cludeert op blz. 16:

„Groen is niet van Calvijn tot het Réveil gekomen,
maar door het Réveil tot Calvijn.“

En voor ons Vaderland heeft hij niet gemeend, dat,
ja, wel onze oorsprong was Gereformeerd, maar dat
we nu voortaan, als iets hoogers, onze kracht moesten
zoeken in algemeen-christelijken, of algemeen-Protes-
tantschen zin.

Alsof dat geloof, dat eenmaal de heldenkracht van
Nederland heeft uitgemaakt, nu minder noodig was.

En zoo heeft hij ook voor de antirevolutionaire partij
niet bedoeld, dat de Calvinistische stempel moest wor-
den uitgewischt voor een ander, meer algemeen cachet.

Neen, hij heeft ook voor haar, herhaaldelijk, mede op
het einde van zijn leven, de Gereformeerde richting
aangewezen.....“.

De in onze dagen zoo sterk doorgevoerde (onder)-
scheiding van kerk en politiek, het angstvallig vermij-
den van kerkelijke vraagstukken in de bespreking op
de kiesvereëningingen, is den vader der antirevolution-
naire partij ten eenenmale vreemd. Hij heeft niet ge-
kend een z.g. interkerkelijke samenwerking als systeem,
gelijk het thans wordt gehuldigd. En Fabius heeft,
meer dan Kuiper, Groen's voetspoor gevolgd.

Apeldoorn.

B. JONGELING.

GRONINGER Brieven

Amice frater.

De bewering van prof. Zuidema was, dat Groen van
Prinsterer en de afgescheidenen verschilden van over-
tuiging inzake de praedestinatie, de waarde van de
Dordtsche leerregels. Groen kon t i d e n s z i j n
l e v e n de leer der uitverkiezing en verwerping niet
aanvaarden. Blijkbaar steunt deze meening op een
uitlegging daaromtrent van dr A. Kuiper.

Deze bewering is echter voor wie de stukken, die
hier beslissen, kent, geen moment vol te houden.

Ik zal mijn lezers zoo weinig mogelijk met citaten
bezighouden. Zij vinden de beslissende in ons „Gere-
formeerd gezinsblad“ en gaarne verwijs ik naar de
uittennende artikelen, die daarin omtrent dit punt van
het geding verschenen.

Ik noemde alleen enkele van Groen's werken, die
hier de beslissing geven. O.a. het zeer belangrijke
werk: Maurice et Barneveld en dan het elfde hoofd-
stuk: Histoire des Provinces-Unies. 1617-1619.

Groen begint in dat hoofdstuk te verklaren, dat men
hem dikwijls heeft nagehouden, dat zijn geschriften
zouden staan onder den deplorabelen invloed van het
Calvinisme. De Puriteinen van de zestiende eeuw zou-
den zijn geloofsgenooten — mes coreligionnaires —
zijn. Hij zou een sectariz, geen historicus zijn.

Welnu, zegt hij, deze veronderstelling is waard na-
der te worden bezien. Want in werkelijkheid over-
heerscht de religieuze kwestie al de andere. En dan
begint hij te spreken over zijn „Handboek der Vader-
landsche geschiedenis“. Dit werk, zegt hij, verscheen
voor het eerst in 1846. De tweede druk was een her-
druk.

Maar den derden druk heeft hij grondig herzien.

Hij haalt nu aan, wat hij in de „Nederlandsche ge-
dachten“ schreef: „Ik reken mij verplicht nu meer
dan tot dusver te doen uitkomen, dat de derde druk
geen herdruk is maar o m w e r k i n g. Omwerking,
die in de veelbeduidendheid van het woord en naar de
geringheid mijner kracht, het regt geeft en de ver-
plichting oprecht te verklaren, dat ik den derden druk,
waaraan althans geen moeite gespaard is, alleen als
het Handboek erken“.

Wat door Groen dus over den tijd van den strijd der
vaderen tegen de Arminianen werd geschreven, was
door hem opnieuw zeer zorgvuldig overdacht. En dat
is hier daarom van betekenis, omdat hij in „Maurice
et Barneveld“ handelt over het verschil van meening,
inzake het in den strijd zijner dagen vooropstellen van
de leer der uitverkiezing, tusschen hem en dr A. Kuy-
per. Mede naar aanleiding van het oordeel in „De